

Антологията на Трифон Кунев

Надежда Александрова

През 1937 г. Трифон Кунев има достатъчно основание като всепризнат поет и автор със значителен литературен и обществен престиж – респектиращ и провокиращ съзнанието на критици и на читатели – да издаде и своята антология.

„Антология. Песни – Хризантеми – Зарници. Художествена проза“ е пълното заглавие на това издание, събрало цялата неговя лирика и част от ранната му проза. Появило се след четиридесетгодишно творчество и открояващо се присъствие в българската литература, в културния и политически живот на страната, то може да се определи като самооценка и творческа равносметка на писателя.

Известно е, че Трифон Кунев престава да публикува нови стихотворения през 20-те години на миналия век и се ориентира изцяло към прозата, към жанра на краткия разказ с хумористичен и сатиричен сюжет, към гротеската, както и към политическата публицистика. В тези жанрове писателят разгръща таланта си на сатирик и фейлетонист, следвайки високите им образци в българската литература от Възраждането до своята съвременност. Неговите фейлетони от рубриката „Ситни-дребни... като камилчета“, публикувани всекидневно от септември 1945 до юни 1946 г. в опозиционния вестник на Никола Петков „Народно земеделско знаме“ се помнят до днес като жест на смела и достойна съпротива срещу комунистическата репресивна власт.

Въпреки че много години преди това се е отказал от поезията и я е заменил с прозата в живота и литературата, лириката на Трифон Кунев актуално присъства в читанки и антологии през всичките години преди падането на политическото табу върху името му по времето на НРБ¹. Но за разлика от прозата, над която се възцарява мълчанието в критиката и историческите анализи, лириката му съхранява паметта за писателя и от време на време пробива завесата на мълчанието.

Проследяването на критическите оценки за поезията на Трифон Кунев като развитие и като цялост в духа на романтичната представа за „единствената книга“ на поета символът очевидно става възможно по-късно в края на 30-те години, и особено през 40-те, когато поетът отново събира, само този път, лириката си в изданието „Стихотворения“ (1945), в което изоставя заглавието „антология“ и като въведение към него публикува текста си „Слова към тези, които ще четат моите стихотворения“.

„Най-великото от чудесата на човешкия род е чудото на словото, което го възвисява над всичките творения на Бога.

Ако човек погледне дълбоко в самата тайнствена същност на Словото, което свързва човека по божествен начин със Земята и Небесата, в сърцето му ще пламнат огънове из възторг и ще трепне забравеният лик на Стара Майка, откъдето той иде, където отива.

Още една степен по-велико чудо от самото Слово е неговият писмен образ. В тоя образ има две части: едната, човешката, обикновената, нечудната – един лист бездушна книга и едно паче перо с черно мастило; и другата част: божествената, тайнствената, най-великото от чудесата на света – да се закрепят върху книгата чрез силата на Божия дух в човека величието на

¹ „Времето на НРБ“ – понятие, въведено в обращение в годините след 1990-а внася нюанси в хронологичната периодизация на българската литература за състоянието ѝ на политизация в периода 1944–1947 г. Време особено динамично и трагически отразено в живота, политическата дейност и творчеството на Трифон Кунев.

словото, да се направи то вечно живо, да остане навек трепета му и да се запази завинаги благоуханието му.“ В заглавието на този кратък текст поетът употребява словосъчетанието „моите стихотворения“, но по-нататък не става дума за собственото му творчество. Текстът звучи като изтръгната от гръното на душата му възхвала на Словото, на това библейско чудо (В началото бе Слово...), което чудо през вековете, от появата си на земята човекът, приел го за своя съдба, непрекъснато осмисля.

В началото на този текст Трифон Кунев припомня за отнетата от Бога на хората памет, която само чудото на Словото е в състояние да възвърне и съхрани. А чудото на словото, неговото „благоухание“ е в състояние да изличи земната скръб и злочестините на Земята според поета, ако „човеците отворят Сърцата си за великите потоци на Поезията, които гърмят като прелетни води по цялата Вселена“.

Не само като днешна историческа и критическа оценка, но и като самооценка Трифон Кунев е поет, останал в своето време, в своята младост. И в известен смисъл в младостта на българската литература като творчество и рецепция. Като поет той олицетворява живата духовна връзка между селското и градското в българския човек, без бягство от своята идентичност, без комплексите на новопокръстен гражданин. „Трифон Кунев – пише Йордан Бадев – не е от онези мнозина български писатели, които с десетки години живеят в София и все пак окомото им е към селския мездан, към сукмана и потурите, към жетвата и седемките.“² Неговото „родно“ е в духа на словото, отразявало българския живот искрено и автентично през вековете. В антологичния си подбор от 1937 г. поетът не пренебрезва нито един от етапите и жанрово-стиловите характеристики в творчеството си до този момент. Съдържанието на книгата е организирано в четири дяла, като първите три носят заглавията на книгите му с лирика³, а четвъртият – обобщеното: *Художествена проза*⁴. Този четвърти дял липсва в „Стихотворения“ (1945) – второто издание на събраната му лирика. Третото, засега най-пълно представяне на Трифон Кунев е посмъртно и възкресяващо, от 1993 г., което по отношение на поезията му следва като образец тези две издания⁵. Стихосбирката Песни (1905), събрала творбите на младия Трифон Кунев от периода 1899–1905, е включена изцяло в двете издания. Третата му стихосбирка „Зарници“ – също. Тя се появява самостоятелно през 1926 г., но преди това почти цялата е публикувана в алманаха „Южни цветове“ (1907). Втората стихосбирка „Хризантеми“, отбелязала онзи революционен завой в лирическия му език – от фолклорно-песенен в сецесионно-романтичен изказ – предизвикал обръканост и противоречивост в оценките на критиците, претърпява незначителни промени. Стихотворенията в „Хризантеми“ и „Зарници“ са свързани тематично, стилово и хронологично и в основната им част са публикувани в между 1905 и 1908 г.

Не само с промяната на лирическия си език и стил Трифон Кунев привлича вниманието на критиката. Веднага след появата на първата му книга „Песни“ критическите оценки отразяват коренно противоположни мнения по въпроса – това авторска лирика ли е, или поредното подражание на народната песен. Критиците в по-голямата си част не споделят читателския възторг от първата книга на поета. Горещата критическа полемика, започнала най-напред по проблема за съотношението фолклорно – лично в „Песни“, продължила като полемика върху стресиращата разлика в новата лирическа идентификация на Трифон Кунев като поет-символист в „Хризантеми“ и „Зарници“, се подновява отново към края на 30-те години, след появата на *Антология* (1937) и на повторното издание на „Песни“ (1938)⁶.

В новата културна ситуация и вече от дистанцията на времето повече критици оценяват присъствието на фолклорните мотиви в песните на Трифон Кунев не като подражателство, а като непосредствено и органично използване на архитектурониката на народната песен в личното му творчество⁷.

² Бадев, Йордан. *Градът и селото у българския писател*. – В: Бадев, Йордан. *Слово и родина*. Съст. Божидар Кунчев. ИЦ „Боян Пенев“, С., 2010, с. 88.

³ Заглавието *Зарници* отсъства в съдържанието в края на *Антология*, 1937. То е само вътре в текста. Вероятно е печатна грешка.

⁴ В четвъртия раздел на *Антология* (1937) – *Художествена проза* са включени част от разказите, публикувани в периодичния печат в годините между 1911 и 1917 – във вестниците *Воля*, *Див дядо*, *Вестник на вестниците* и др. В книги те се появяват по-късно заедно с останалите във *Антологията*. Малко по-късно са събрани и издадени в три сборника: два със заглавието *Весели злополучия*, 1940 и 1945 г. и трети (по време – втори, през 1943 г.) – *Пуне от Горна баня*.

⁵ Кунев, Трифон. *От „Песни“ до „Ситни-дребни... като камилчета“*. Съст. Димитър Аврамов и Радој Ралин; Красимира Близнакова – послеслов; Йосиф Каменов – исторически коментар и бележки. Изд. „Български писател“. Изд. „Цанко Церковски“. С., 1993.

⁶ Сп. *Златорог*, г. XIX, кн. 4/1938.

⁷ Каменов, Йосиф. *Творчеството на Трифон Кунев и образите*

Въпросът за антологичното като повторно редактиране, като търсене на нови варианти, като прецизиран подбор от автора на стихотворения и цикли с идеята за представително присъствие в литературата при Трифон Кунев не стои. Той няма потребност да изгражда единен лирически сюжет, както Яворов например обединява поезията си под общо заглавие, когато подготвя последната си книга „Подир сенките на облаците“. По-близък е до подхода на Теодор Траянов, който от отделни стихотворения създава поетически опуси – „Пантеон“, „Земя и дух“, „Освободеният човек“.

Очевидно за поета Трифон Кунев, приключил с писането и публикуването на стихотворения някъде към „на попрището жизнено в средата“, лириката му е такава, каквато е, изпята, споделена, харесвана или критикувана, вече е била извървяна част от творческия му път, жива част от него самия, която не подлежи на редакции и промени. Връщането назад, с повторните ѝ издания е припомняне, отказ от забравата на продължаващия диалог по вечната тема за младостта и любовта, които в неговата поезия не са спомен, както е при Дебелянов, а възвращане и преживяване извън времето. По модела на народната песен.

„Трифон Кунев пее, не прави изкуство. Над своите произведения той не стои с длето и резец. Стихът му не е звучен, не е пластичен, не е измерено гаден. Той е пеещ, препълнен с краски и образи.“⁸ – това е особено характерно за поета според критика Иван Рагославов, свързал името си с школата на символизма в българската литература и апологията на Теодор Траянов. За него Трифон Кунев е „пълнокръвен“ поет-символист, послужил си особено „похватно и майсторски със символизма като художествено средство“. Иван Рагославов оценява високо лириката на Трифон Кунев, без да поставя рязка граница между фолклорно-песенните му стихове в първата стихосбирка „Песни“ и лириката в следващите му две книги „Хризантеми“ и „Зарници“, определя връзката между тях като тематична, нарича я „песен на душата“ и я открива в цялата лирика на поета. „Въпреки малкото си дело, той носи цялостен вътрешен мир.“⁹

Колкото и оспорван, терминът *символизъм* се е наложил в критиката и историческите оценки на ярки явления в българската литература от началото на века, както и през 20-те и 30-те години на миналия век, между които е и лириката на Трифон Кунев. Неговият символизъм не е свързан с идейните доктрини на европейското явление в изкуството, което несъмнено е познавал, а с възможностите на езиковото преобразяване в усилено на художника да изрази субективни вътрешни душевни и духовни състояния на своя език.

Лириката на Трифон Кунев, както тази в народнопесенен стил, така и градската, следваща литературната мода от началото на века, е създавана в съответен културен контекст¹⁰, включващ социалната среда, биографичните фактори, активните връзки между тях и промените в личностното развитие на поета, който в зрелите си години престава да публикува поезия и се отдава изцяло на политиката и публицистиката.

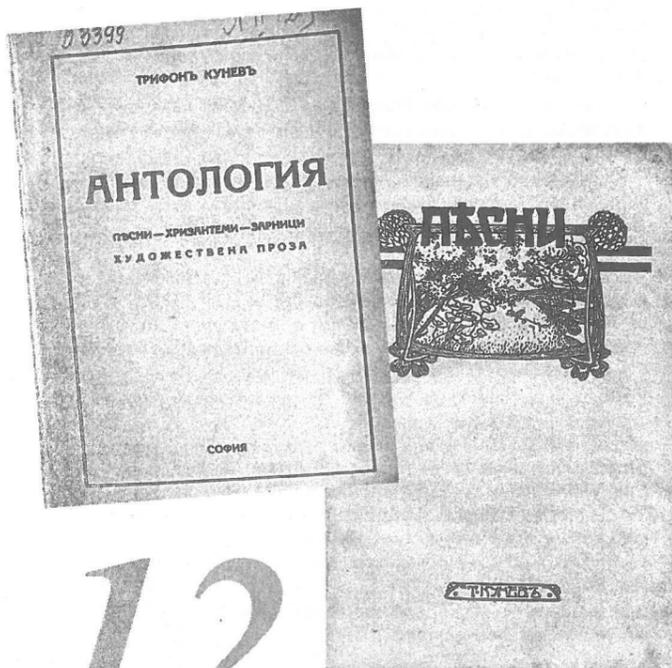
Лириката на Трифон Кунев също може да бъде

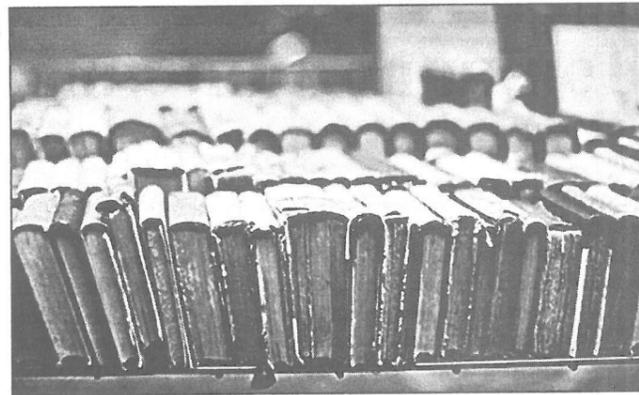
на неговото възприемане. – В: Кунев, Трифон. *От „Песни“ до „Ситни-дребни... като камилчета“*, с. 570–573.

⁸ Рагославов, Иван. *Българска литература*. Второ издание. Изд. Славчо Атанасов, С., 1947, с. 179.

⁹ Пак там, с. 178.

¹⁰ Аврамов, Димитър. *От фолклорна песенност към сецесионен психологизъм. Лириката на Трифон Кунев в контекста на своето време*. Студията за пръв път е публикувана цялостно в книгата му: *Диалог между две изкуства*. Изд. Български писател, С., 1993, с. 80–156. И за втори път в: Аврамов, Димитър. *Литература и изкуство. Мирогледно-естетически контексти*. Съст. Рая Кунчева и Божидар Кунчев. ИЦ „Боян Пенев“, БАН, С., 2011, с. 84–173.

да пише и публикува нови стихове) през 1926 г. да допълни с няколко нови творби и да издаде самостоятелно своите „Зарници“. Това е и период, в който Трифон Кунев публикува в сп. „Хиперион“ (1922) – „последния бастион на българския символизъм“. В това бурно и тежко обществено и лично време Трифон Кунев отново си спомня, че е поет, благодарение на новопоявилото се поетава списание и на стимулиращото представяне на поезията му от Иван Радославов в първата антология на българския символизъм „Млада България“ (1922) с тридесет стихотворения.

В антологичния избор на Иван Радославов стихотворението „Автобиография“ е на първо място, както е и в книгата на поета „Зарници“ (1926) и в раздела с това заглавие в антологичните му издания от 1937 и 1945 г.

В последното събрано (но и подбрано) издание „От „Песни“ до „Ситни-гребни като... камилчета“ (1993), възкресяващо името на поета в навечерието на 40-ата година от смъртта му, тази знакова творба „Автобиография“ е поставена в края на „Зарници“. Съставителите Радой Ралин и Димитър Аврамов, които в това издание представят без особена намеса лириката на Трифон Кунев така, както самият той го е сторил в двете си антологии, правят тази удачна промяна на мястото на творбата, защото тя хронологично в живота на поета прозвучава като пророческа инвенция за съдбата му и за съдбата на българския народ в следващите години и десетилетия след годината на нейното публикуване – 1922.

Същото място на „Автобиография“ е отредил в свободен и личен подбор от стихотворенията на Трифон Кунев и поетът Иван Теофилов в своята „Антология на българския символизъм“ (1995)¹⁸.

В годините на НРБ в езика на литературната ни критика често звучеше клишетото „гърбнакът на българската литература е политически“, което в повечето случаи беше изказвано като висока оценка за автори галеници на системата. За Трифон Кунев, който в по-голямата част от живота си е политик, писател, който пренася литературния си талант от сферите на високата художественост в злободневното на политическия живот, се оказва, че е изключен от тази оценка именно по времето на НРБ. Неслучайно с очевидно основание в някои от текстовете, свързани с неговата реабилитация от последните десетилетия, определението *политик* предхожда определението *поет*. Има логика, защото не поезията, а политическите му фейлетони са причина името му да е изтрито от историята на българската литература в продължение на четири десетилетия дори от книгите на критици неговии съвременници, които са били привлечени от творческите му превъплъщения, от таланта му да бъде различен, провокиращ и едновременно последователен в поведението си като гражданин, в убежденията си на политик, да бъде нежен поет и човек, отстояващ хуманни позиции в политиката по време на терор и жестокост в борбата за власт.

През ноември 1944 г. в своя дневник Боян Болгар записва: „Трифон Кунев е олицетворение на самата сърдечност. Висок, снажен човек. Поезията е същността на неговия нрав. Той винаги говори безизкуствено, но наситено с мъдрост и образност. [...] говори със странна мъдрост за нашия народ, чието лице може да се види, но чиято душа остава скрита зад неподвижния поглед като река, покрит с лед.“¹⁹

Естествено е поетът дори и в любовното преживяване да е усещал и осъзнавал самотата, неизменната човешка участ, която като тема и проблем прозвучава в българската лирика по неговото време в символистичната мъгла.

Текстът е включен в сложения под печат сборник „Поезия, сатира, опозиция: Трифон Кунев“ – книга седма от Библиотека „Присъствие“, издание на „Кралица Маб“ и Департамент „Нова българистика“ на НБУ.

¹⁸ Антология на българския символизъм. Съст. Иван Теофилов. Изд. Литературен форум, С., 1995.

¹⁹ Болгар, Боян. *Размисли и откровения*. Изд. „Факел“, С., 2008, с. 126, 131.

разглеждана като разделена на „два периода“, както при Яворов, макар че при него не става дума за някакъв разпърсващ съзнанието и душевността му идейно-естетически прелом. В цялата си лирика той е верен на минорната гама в единствената тема за любовта. Просто сменя музикалния инструмент, както пише Вл. Василев – „сменя кавала с цигулка“¹¹.

Темата за любовта като градиво и вдъхновение в цялата му лирика, като част от битието и бита, като вечен закон на Природата обединява така различните „два периода“ в неговата лирика. За първата си книга „Песни“ Трифон Кунев избира точно тази тема между разнообразните ѝ мотиви и сюжети в народнопесенното творчество. Последователната ѝ интерпретация внася онзи личен момент в песните му, който ги изтръгва от пряката имитация. Рядко и в тях, както и в народната песен, любовта е радост. По-голямата част от стихотворенията в тази първа книга на поета са посветени на любовта като страдание, причинено от смърт или принудителна раздяла, при гурбет, от изневяра (по-често на момъка), от принудително изпълнение на бащина или майчина воля. Вариантите са изброими, припознати както от фолклора, така и от личното творчество на поетите в началото на миналия век, между които са и Яворов и Пенчо Славейков – например мотивите „неразделни“, завръщането на гурбетчицата и др.

Но присъствието на това универсално, но и индивидуално интимно преживяване и чувство си е струвало да бъде интерпретирано от поета и в стилистика, различна от фолклорната. И неслучайно Яворов е този, който му внушава и го мотивира да се откъсне от народнопесенните форми, за да прояви своя личен образ на лирически поет.

Йордан Бадев оценява поезията на Трифон Кунев през призмата на политическата му роля в обществения живот. Сравнява пътя му на писател и общественик с този на Т. Г. Влайков, който през 30-те години след продължителна отдалечност на политиката се завръща към литературното си творчество и създава забележителните си мемоарни творби. „В песните на Кунева [...] не може да се долови нито един тон и нито една линия, които да предричат или да обяснят сетнешната му дейност“¹² – имайки предвид именно прозата му, силно свързана с политическата му дейност, осъзната като човешка и обществена мисия. Наистина е трудно да се разберат и осмислят промените и диапазона на възможните превъплъщения на Трифон Кунев – от „поет на най-голямата кротост“ (Вл. Василев) до твърдостта на публициста в отстояването на идейна позиция и хуманистични принципи.

По отношение на критериите за *антологичност* и извършения подбор „Антология“ (1937) и „Стихотворения“ (1945) са по-скоро събрани издания. Намесата в редактирането на общото им представяне е незначителна, епизодична, деликатна.

Антологичното при Трифон Кунев е в сакралното разбиране на Словото, на писаното Слово, както заявява във въведението си към „Стихотворения“ (1945). Неговата лирика е част от младостта му и е спонтанен лирически себеизраз, следващ плула на любовния му живот. Музата му е разнолика, или по-скоро двуделна, искрено емоционална, нежно чувствена. Темата за любовта и в живота, и в лириката му имат хронология – начало и край. Поетът у него не си е позволявал да твори без любовно вдъхновение¹³. Това е отразено и в избора на кратките форми, и в краткостта на цялото обединено и формирано от една преобладаваща в лириката му тема, изпята в многобройни вариации.

Трифон Кунев щедро предоставя антологичния подбор на стиховете си на своите читатели, на критиката и на вкуса на съставителите на антологии на българската поезия.

Негови стихотворения в различен подбор са пръснати в много антологии. Тук проследявам само няколко, но със значимо място в историята на българската поезия. Лирическият му триптих – „Песни“ – „Хризантеми“ – „Зарници“ – прозвучава най-напред в първата *Антология на българската поезия* (1910)¹⁴, съставена от Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов. В нея Трифон Кунев е представен точно по модела на събраните издания на лириката му през 1937 и 1945 г., в своя монолитен образ на поет, съчетал без вътрешни противоречия в лирически си език фолклорната песенност и градската модерност – символизма. Двамата съставители, талантливи поети, без да се повлияят от противоречивите прочити на съвременната им критика, са оценили характерната двуделност и трицикличност в неговото поетическо творчество. Защото след

шокиращата критика разлика между лирически език на „Песни“ и на „Хризантеми“, в третата си, много по-късно самостоятелно появила се стихосбирка „Зарници“¹⁵ Трифон Кунев се опитва и постига на моменти преодоляване на тази разлика чрез преливане на мотиви, гumi, мелодии, настроения от фолклорния езиков и стилистичен фонд в съзнанието си, в модерния лирически наратив.

Дали поетът е предложил на съставителите триделното циклично групиране на стихотворенията, без да се намесва в избора им, не е известно. Въщност намесва се, но по-късно в съставянето на своите книги „Антология“ (1937) и „Стихотворения“ (1945), не като добавя¹⁶, а като отстранява едно от стихотворенията в цикъла „Зарници“ (четвъртото), което не е включено и в изданието от 1993 г., затова го цитирам тук:

Повърнах се от пътя:

От път към мойто упование,

Към златните надежди и към сладостите на греха;

Повърнах се със студ в сърцето, но страдане

Там не допусна тя – обидната гордост на смеха.

Повърнах се на мойта самота във темните чертози, –

И ето пак познах измамата на всички рози,

И ето чезнат със въздишки знойните желания за грях;

Аз гледам с горко безучастие, но леден смях

Потърсих,

И не намерих във сърцето си за мъртвите мимози.

Останах сам след сиротното погребене

На някой, непознат почти, случайно влязъл в моя път;

Останах сам, в душата с тъмно примирене

И „Упокой“, – последният възглас, за който безмятежно спят.

Между застъпените 38 автори в *Антологията* (1910) Трифон Кунев е представен с 39 стихотворения – 12 от „Песни“, 23 от „Хризантеми“ и 4 от „Зарници“. Стихотворението „Моите песни“, с което завършва подборът в тази антология, в неговите „Антология“ (1937) и „Стихотворения“ (1945) е последно в цикъла „Хризантеми“. В това стихотворение се появява образът на зарниците като символ на предчувствието и очакването на светлина в тъмната нощ на живота, на света. Многозначителна е връзката на този образ със самото заглавие на следващия, трети и последен цикъл – „Зарници“, както и с връзката-контраст в началото му – знаковата творба на поета – стихотворението „Автобиография“.

„Автобиография“ и „Моите песни“ са изповедни творби с подчертан социален подтекст – тъжна равностметка за мястото на поета в обществото.

„Автобиография“ е публикувано за пръв път в антологията на Иван Радославов „Млада България“ (1922). В него лирическата изповед на поета звучи като мрачна констатация за смисъла на живота и човешките усилия, за осъзнатата самота и липсата на надежда, за неясното бъдеще и зависимостта човешка от неизвестна сила: „Пришом, суета и горко неведение“ – този стих като преса, в началото и в края на творбата – сякаш е затворил всички изходи към преодоляването на скепсиса и тъгата в съзнанието и душата на лирически човек у Трифон Кунев.

В своята „Антология на българската поезия“ (1925) Гео Милев¹⁷ поставя „Автобиография“ като заключение на избраните от него стихотворения – три от „Хризантеми“ и четири от „Зарници“, които все още не са били издадени в книга. В знаменателния и често цитиран негов предговор към тази антология с амбициозното заглавие „Кратка история на българската поезия“ той определя Трифон Кунев като „единственият чист тип символист в нашата поезия“ – „със своята тънка съзерцателност и слух, който изтръгва шъпот из невидими струни между душата и външния свят...“. И по-нататък: „той е поет от времето, когато българската лирика достига своята пълна зрелост, когато изобщо се завършва блестящо организационният период на българската поезия...“. В Антологията (1925) Гео Милев подбери само 18 имена на поети – от Петко Р. Славейков до Христо Смирненски, маркиращи три епохи от свободното съществуване на българската държава, от времето на Възраждането до началото на 20-те, когато поезията е водещ и доминиращ жанр в българската литература. Своя личен избор и вкус за поезия той обосновава убедително с исторически и естетически аргументи. При представянето на авторите Гео Милев концептуално изключва поезията, написана в стилистиката на народната песен, при което в неговата Антология (1925) отпадат автоматически и „Песни“ на Трифон Кунев. Но високото място в българския символизъм, което му е отредено в този забележителен предговор, както и прецизният подбор на стиховете му в тази антология са били очевидно стимулиращи за поета (след като е престанал активно

¹⁵ Третата част – „Зарници“ – като заглавие на цикъл се появява за пръв път през 1906 г. в сп. „Наш живот“, през 1907 г. – в алманах „Южни цветове“, а в самостоятелно издание – през 1926 г.

¹⁶ Въщност към този цикъл той добавя нови творби, които не е публикувал преди това в алманах „Южни цветове“, премества няколко творби от „Хризантеми“ в „Зарници“.

¹⁷ Милев, Гео. *Антология на българската поезия. Юбилейно издание*. Изд. „Пламяк“, 1995, с. 14–15.

¹¹ Цит. по Аврамов, Димитър. Цит. съч., 2011, с. 132.

¹² Бадев, Йордан. *Трифон Кунев*. – В: Бадев, Й. *Позиция*. Съст. Божидар Кунчев. Изд. на БАН, С., 1993, с. 124.

¹³ Димитър Аврамов в студията си проследява подробно биографията и любовните писма на поета. Две според Димитър Аврамов са музите на Трифон Кунев: първата – ъгленска мома, втората – украинско момиче, живеещо в София.

¹⁴ *Българска антология. Нашата поезия от Вазова насам. С портретите на авторите*. Съст. Д. Подвързачов и Д. Дебелянов. Книгоиздателство „Знание“, С., 1910. Своята пространна и подробна студия върху живота, творчеството, идеите, поетическата публицистика и дейност на Трифон Кунев, Димитър Аврамов завършва с представянето на поета именно в тази според него „най-ценна от всички последвали я“ антология, „може би защото е първа“.